

Granice nieruchomości w geodezji katastralnej – temat do dyskusji dla

JAK ZLIKWIDOWAĆ

Autorzy artykułu proponują, aby dla ewolucyjnego zniesienia „dualizmu” granic (ewidencyjnych i prawnych) decyzje o zatwierdzeniu podziału nieruchomości skutkowały uznaniem granic zewnętrznych i wewnętrznych podzielonej nieruchomości za granice prawne.

RYSZARD MALINA
MARIAN KOWALCZYK

● ZASADY USTALANIA PRZEBIEGU GRANIC NIERUCHOMOŚCI

W systemie ewidencji gruntów i budynków (EGiB) funkcjonują dwa rodzaje granic:

- granice działek ujawnione uprzednio w ewidencji gruntów,
- granice ustalone według stanu prawnego nieruchomości.

Granice działek ujawnione uprzednio w ewidencji gruntów zostały wyznaczone w trakcie ustalania stanu władania w latach 1950-70, podczas zakładania EGiB. Ustalenie przebiegu tych granic polegało wówczas na pomiarze w terenie stanu użytkowania na gruncie na podstawie wskazań zainteresowanych stron, bez obowiązku okazywania właściwych dokumentów prawnych. Nie są to granice, które wyznaczają w terenie zasięg prawa własności do nieruchomości gruntowej; są jednak rejestrowane i uwidaczniane w operacie EGiB w państwowym zasobie geodezyjno-kartograficznym (pzgik). Określane są także jako **granice według stanu faktycznego** [Hycner, 2004] albo jako **granice ewidencyjne** [Wolanin, 2006].

Jednym z atrybutów praw rzeczowych, jakimi są własność i użytkowanie wieczyste, jest **granica prawna nieruchomości** [Berliński, Hycner, 1999]. Granica ustalona według stanu prawnego nieruchomości to sytuacyjnie jednoznacznie określona granica, ustalona w toku postępowania geodezyjno-administracyjnego albo sądowego, zakończonego ostateczną decyzją administracyjną lub prawomocnym orzeczeniem sądowym, wydanymi

w ramach przeprowadzonego: rozgraniczenia nieruchomości, podziału nieruchomości, scalenia i podziału nieruchomości, wywłaszczenia gruntów, pozostałych prac geodezyjnych, których wyniki zostały przyjęte do pzgik i były wykorzystane następnie w innych niż wymienione postępowaniach administracyjnych zakończonych ostatecznymi decyzjami administracyjnymi lub prawomocnymi orzeczeniami sądowymi, prac geodezyjnych dotyczących założenia, modernizacji lub aktualizacji operatu EGiB, poprzedzonych protokolarnym ustaleniem granic nieruchomości.

Grzechnik i Marzec [2000] uważają taką granicę za **granice nieruchomości ustaloną według stanu prawnego**, a w postępowaniu podziałowym – za **granice nieruchomości przyjętą według istniejącego stanu prawnego**. Według Hycnera [2000], Hycnera i Hanusa [2007] taki rodzaj granicy jest określany terminem **granicy prawnej nieruchomości**. Felcenloben [2005] za uprawnione uznaje tylko określenie „**granice opisujące stan prawny nieruchomości**”. Natomiast Jędrzejewski [2008] twierdzi, że poprawne określenie to „**przebieg granicy ustalony według stanu prawnego**”. Słusznie Łuczyński [2008] uważa, że dotychczas nie powstał jednolity standard, który regulowałby definicje granic nieruchomości.

Granice prawne nieruchomości [Duryńska, 2000 i 2006] to granice, których przebieg można odtworzyć na gruncie na podstawie istniejących dokumentów, zachowując odpowiednie techniczne standardy geodezyjno-kartograficzne. Podstawę ustalenia ich przebiegu stanowią uwierzytelnione przez ośrodek dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej (OD-

GiK): kopie, wyrisy, odrisy, wypisy lub odpisy dokumentów przyjętych do pzgik – jeżeli zawierają dane o ich rodzaju, dacie powstania i wykonawcy. Ustalenie przebiegu granic prawnych nieruchomości jest niezwykle istotne z uwagi na ochronę prawa własności, ponieważ określają one na gruncie zasięg tego prawa w stosunku do sąsiadujących ze sobą nieruchomości. Księgi wieczyste, a także inne dokumenty określające stan prawny nieruchomości (akty notarialne, orzeczenia sądowe, decyzje administracyjne) nie zawierają danych określających położenie punktów granicznych [Biuletyn Informacyjny GGK, nr 5-6/2006].

Procedury ustalania przebiegu granic według stanu prawnego nieruchomości występują przy: wznawianiu przebiegu granic prawnych nieruchomości, rozgraniczaniu nieruchomości, scalaniu i podziałach nieruchomości (zurbanizowanych), scalaniu i wymianie gruntów (rolnych).

● WZNAWIANIE PRZEBIEGU GRANIC USTALONYCH WEDŁUG STANU PRAWNEGO

Pod pojęciem wznawienia przebiegu granic ustalonych według stanu prawnego nieruchomości (w skrócie: wznawienia granic) należy rozumieć wznawienie znaków granicznych, o którym mowa w art. 39 ust. 1-4 ustawy *Prawo geodezyjne i kartograficzne*, PgiK [1]. Przesunięte, uszkodzone lub zniszczone znaki graniczne, ustalone uprzednio według stanu prawnego nieruchomości, mogą być wznawione bez przeprowadzania postępowania rozgraniczeniowego. Jest to uzależnione [Grzechnik, Marzec, 2000] od łącznego spełnienia dwóch istotnych warunków:

geodetów i prawników

ACÓ DUALIZM?

- wcześniejszego ustalenia granic według stanu prawnego,

- istnienia danych geodezyjnych (miar, współrzędnych itp.) umożliwiających, z odpowiednią dokładnością, wznowienie punktów granicznych, w których będą osadzone wznowione znaki graniczne.

Wznowienie znaków granicznych odbywa się bez udziału organu administracji, wyłącznie w drodze umowy zlecenia zawartej między właścicielem a geodetą i jako czynność faktyczna nie wywołuje żadnych skutków prawnych dla stanu prawnego granic nieruchomości [Duryńska, 2007].

● WYZNACZANIE PRZEBIEGU GRANIC DZIAŁEK UJAWNIONYCH UPREDNIO W EGiB

Wyznaczanie punktów granicznych ujawnionych uprzednio w EGiB (krócej: wyznaczenie przebiegu granic) nie dotyczy granic wynikających ze stanu prawnego nieruchomości, ale granic funkcjonujących w EGiB (granic ewidencyjnych), posiadających jedynie charakter „rejestrowy”. Pojęcie to wynika z art. 39 ust. 5 *Pgik*, po jego nowelizacji obowiązującej od 1 stycznia 1999 r. [Felcenloben, 2008a].

Po przeprowadzeniu procedury wyznaczenia przebiegu granic ewidencyjnych działki nadal pozostaną one prawnie nieustalone. Wyznaczenie i okazanie tych granic nie zmienia zasadniczego ich charakteru, bowiem cały czas pozostają granicami uprzednio ujawnionymi według stanu faktycznego. Okazanie wyznaczonych granic jedynie doraźnie wskazuje położenie i przebieg linii granicznych przyjętych w operacie EGiB. Felcenloben [2008a] słusznie zauważa, że realizacja tego rodzaju prac tylko utrwała pojęcie granic ewidencyjnych działek jako odrębne od granic prawnych nieruchomości.

Zmiana granic ujawnionych uprzednio w EGiB na granice ustalone według stanu prawnego nieruchomości może nastąpić tylko w toku przeprowadzenia czynności geodezyjno-administracyjnych zakończonych ostateczną decyzją administracyjną (np. poprzez rozgraniczenie nieruchomości) albo uzyskaniem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie sądowe.

● PRZYJMOWANIE GRANIC W PROCEDURACH PODZIAŁOWYCH

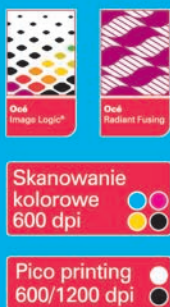
Przyjęcie granic jest szczególnym trybem stosowanym wyłącznie w pro-

cedurach dotyczących podziałów nieruchomości (podział nieruchomości, połączenie i podział, scalenie i podział). Nie jest czynnością odpowiadającą ustalaniu przebiegu granic w rozumieniu *Pgik*, stąd też te dwa pojęcia nie mogą być utożsamiane. Ustalenie przebiegu granic (art. 29 i następne *Pgik*) jest normatywnym zdefiniowaniem czynności służących rozgraniczeniu nieruchomości, tj. określeniu prawnej granicy nieruchomości [Wolanin, 2006]. Natomiast przyjęcie granic zewnętrznych nieruchomości w procedurze podziałowej jest zdefiniowane treścią i celem przepisów prawnych dotyczących sposobu i trybu dokonywania podziałów nieruchomości (§ 6 rozporządzenia [5]). W procedurach podziałowych granice przyjmuje się według istniejącego stanu prawnego, a jeżeli stanu takiego nie można stwierdzić, to według stanu uwidocznionego w katastrze nieruchomości (EGiB).

● RÓŻNA WARTOŚĆ TECHNICZNA DANYCH

Historyczne uwarunkowania i zmiany geopolityczne po II wojnie światowej sprawiły, że katastry pruski i austriacki obejmujące część terytorium Polski ule-

REKLAMA

Sprawdź na

www.plotwave300.pl

www.oce.com.pl

Printing for Professionals

gły dezaktualizacji, a 46% obszaru kraju nie posiadało żadnego katastru. Wydany w 1955 r. dekret o ewidencji gruntów i budynków doczekał się przepisów wykonawczego dopiero po 14 latach. Do systemu EGiB wprowadzono opis granic nieruchomości w sposób nie zawsze jednoznaczny i niekiedy mało dokładny [Rudnicki, 2001]. Wiadomo, że na części terenów zachodniej Polski (obecnie woj. dolnośląskie i lubuskie) EGiB powstała w wyniku pomiarów stanu posiadania gruntów zagospodarowanych przez ludność napływową (głównie osadników wojskowych i repatriantów). Adaptowano istniejące mapy katastru pruskiego, niszcząc przy tym zasoby pozostałych dokumentów (np. zarysy pomiarowe granic). Pełniejsze są dane EGiB np. z woj. opolskiego i wielkopolskiego, gdzie ludność w większości stanowili rdzenni mieszkańcy. Na ogół wykorzystano tam pełne zasoby dokumentów katastru pruskiego, w tym oryginalne mapy katastralne, matrykuły podatku gruntowego (spisu wszystkich parcel według posiadaczy), księgi parcel, a także protokoły graniczne i zarysy pomiarowe granic. Z kolei identyfikacja granic nieruchomości na fotomapach i przeniesienie tych granic na matryce map EGiB w skali 1:5000 cechują się małą dokładnością kartometryczną.

Różne sposoby opisu geodezyjnego granic nieruchomości: miary na szkicach i zarysach pomiarowych, położenie granic odczytane graficznie z map w skali 1:5000, miary uzyskiwane podczas zakładania EGiB z pomiaru stanu posiadania (bez procedury spisania protokołów granicznych), z niepełnych materiałów katastralnych (mapy bez zarysów pomiarowych) charakteryzują się zróżnicowaną „wartością techniczną” opisu granic. Od oceny materiałów zgromadzonych w pzgik zależy w dużej mierze poprawność wykonywanych obecnie prac w zakresie geodezji katastralnej. GUGiK ustalił w 2000 roku, że przy zakładaniu EGiB granice działek określono [Wilkowski, 2005]:

- metodami pomiaru bezpośredniego – 34,5% obrębów ewidencyjnych (10,8 mln ha),

- metodami fotogrametrycznymi z wykorzystaniem fotomap – 23,5% obrębów (7,3 mln ha),

- na podstawie różnego rodzaju dokumentów źródłowych (operaty katastrów austriackiego i pruskiego, operaty scalenie, parcelacyjne i inne opracowania geodezyjne – podziały, dokumentacje

związane z wywłaszczeniem, itp.) – 42 % obrębów (13,2 mln ha).

● GRANICE PRAWNE I EWIDENCYJNE

Zygmunt Bojar [2005, 2008], recenzując pracę „Geodezja katastralna” [Malina R., Kowalczyk M., 2009], proponuje odejście od różnicowania granic nieruchomości na granice prawne i granice ewidencyjne. Według niego zasadnicze nieporozumienie w sprawie „granic prawnych” i „granic ewidencyjnych” polega na tym, że pojęcie stanu prawnego granic uzależnia się od wartości technicznej danych geodezyjnych dotyczących tych granic. A są to sprawy niezależne od siebie. Granice nieruchomości będą „granicami prawnymi” zarówno wtedy, gdy posiadają „dokumenty zachowujące odpowiednie standardy geodezyjno-kartograficzne”, jak i wtedy, kiedy „są określone przez punkty graniczne (...) zobrazowane na mapie ewidencyjnej (...), a także przez „czołowe” miary liniowe na szkiecach pomiarów stanu posiadania”.

W geodezji katastralnej istnieje dualizm proceduralny dotyczący m.in.:

- 1) ustalania przebiegu granic (według stanu prawnego i ujawnionych uprzednio w EGiB),

- 2) dokonywania podziałów nieruchomości (zurbanizowanych i rolnych),

- 3) rozgraniczania nieruchomości (w trybie administracyjnym i w trybie sądowym – cywilnym).

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

- [1] Ustawa z 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (tekst jednolity DzU z 2005 r. nr 240, poz. 2027, z późn. zm.);

- [2] Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity DzU z 2004 r. nr 261, poz. 2603, z późn. zm.);

- [3] Rozporządzenie ministrów spraw wewnętrznych i administracji oraz rolnictwa i gospodarki żywnościowej z 14 kwietnia 1999 r. w sprawie rozgraniczania nieruchomości (DzU nr 45, poz. 453);

- [4] Rozporządzenie ministra rozwoju regionalnego i budownictwa z 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (DzU nr 38, poz. 454);

- [5] Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 grudnia 2004 r. w sprawie sposobu i trybu dokonywania podziałów nieruchomości (DzU nr 268, poz. 2663);

- [6] Instrukcja techniczna G-5 „Ewidencja gruntów i budynków”, GUGiK, Warszawa 2003.

Rozpatrując zagadnienia dotyczące granic nieruchomości, skorzystajmy z analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Wynika z niej, że „granica nieruchomości ustalana według stanu prawnego to nie jest definicja granicy, tylko szereg sposobów jej ustalania”. Należy uznać, że granica (nieruchomości) jest jedna, przy czym jest to pojęcie abstrakcyjne i służebne w stosunku do nieruchomości. „Granica prawna jest to granica wynikająca z wyroku, jeżeli wyrok nie zostanie uchylony w trybie nadzwyczajnym czy kasacji, to jest on wiążący”. Granica nieruchomości gruntowej, w rozumieniu punktów połączonych liniami granicznymi ograniczającymi prawo własności, jest jedna (bez względu na sposób jej geodezyjnego określenia).

Podsumujmy dotychczasowe rozważania:

- 1) Skoro istnieją dwa odmienne sposoby ustalenia (określenia) przebiegu granicy w terenie, to nie są one obojętne dla poprawnego wykonawstwa w rozmaitych procedurach geodezyjnych związanych z ustaleniem czy też przyjęciem granic.

- 2) Uprawniona wydaje się teza, że wszystkie granice nieruchomości są granicami ewidencyjnymi, jednak nie wszystkie granice ewidencyjne mają prawny charakter (są granicami ustalonymi według stanu prawnego nieruchomości).

- 3) Granice ujawnione uprzednio w EGiB to granice ustalone z wykorzystaniem przepisów obowiązujących przy zakładaniu katastru nieruchomości (EGiB), niekiedy przy zastosowaniu pomiaru stanu posiadania według wskazań stron na gruncie, bez okazywania stosownych dokumentów prawnych, a tylko usankcjonowanych złożeniem podpisów do protokołu.

Nierzadko jedynymi dokumentami dla czynności wyznaczenia punktów granicznych lub przyjęcia granic nieruchomości podlegającej podziałowi są: mapa ewidencyjna w skali 1:5000 i pierwotny stan posiadania. Dlatego trudno jest podzielić poglądy tych autorów, którzy uważają, że skoro wymienione wyżej zróżnicowane sposoby geodezyjnego określenia przebiegu granic posiadają swoje odzwierciedlenie w EGiB, a tym samym stanowią granice ewidencyjne, to są granicami prawnymi nieruchomości. Jeszcze inny podział granic, chociaż traktowany jako nieuprawniony, przytacza Felcenloben [2005, 2008a], a mianowicie wskazuje na funkcjonowanie odrębnego pojęcia granic

ewidencyjnych działek i granic prawnych nieruchomości.

Zdecydowana większość autorów [Hycner, Grzechnik, Marzec, Wolanin] podziela istnienie dualizmu tylko w sposobie określania przebiegu granic, wyróżniając z tego punktu widzenia:

- granice ustalone w sposób prawny (według stanu prawnego nieruchomości),

- granice ujawnione (uprzednio) w EGiB.

Jest rzeczą oczywistą, że taki stan nie jest pożądany, chociaż jest odzwierciedleniem stanu istniejącego (obowiązującego prawa). Byłoby wskazane, aby wszystkie granice nieruchomości gruntowych będące przedmiotem EGiB były określone w sposób jednoznaczny i posiadały charakter prawny. Można to osiągnąć różnie: od kompleksowej odnowy operatu EGiB do ewolucyjnego przekształcania charakteru granic ujawnionych w drodze przeprowadzania podziałów nieruchomości, scaleń gruntów rolnych, scaleń i podziałów gruntów zurbanizowanych czy wreszcie rozgraniczeń nieruchomości, czyli procedur geodezyjno-administracyjnych, kończących się stosownymi dokumentacjami i ostatecznymi decyzjami administracyjnymi (lub prawomocnymi orzeczeniami sądu).

● GRANICE ZEWNĘTRZNE DZIELONEJ NIEMUCHOMOŚCI JAKO GRANICE PRAWNE

Autorzy niniejszego opracowania uważają, że istniejące obecnie zróżnicowanie granic nieruchomości na granice prawne i granice ewidencyjne jest zasadne. Idealny byłby stan pozwalający uznać wszystkie granice ewidencyjne nieruchomości za granice prawne, pod warunkiem określenia położenia wszystkich punktów granicznych z wymaganą obecnie dokładnością. Autorzy uważają, że osiągnięcie tego stanu może nastąpić także ewolucyjnie, poprzez jednoznaczne uznanie przez środowisko geodezyjne i prawnicze statusu granic zewnętrznych i wewnętrznych podzielonej nieruchomości jako granic ustalonych według stanu prawnego nieruchomości (granic prawnych).

Podziały nieruchomości gruntowych – jako najliczniej realizowane w praktyce geodezyjnej procedury przekształcające istniejące struktury przestrzenne działek ewidencyjnych – wykorzystując w trakcie tzw. przyjęcia granic dokumenty pochodzące z pzgik, a posiadające moc dowodową także dla ustalenia

w terenie położenia punktów i przebiegu linii granicznych dzielonej nieruchomości. Przebieg czynności przyjęcia granic przy podziale nie odbiega znacząco od czynności jej ustalenia w ramach rozgraniczenia, pomijając podstawę prawną. W obu procedurach uczestniczy geodeta z tym samym zakresem uprawnień zawodowych, obowiązują go te same zasady etyki zawodowej (sumiennosc, obiektywizm, profesjonalizm), dysponuje tym samym zakresem dokumentacji uzyskanej z pzgik. Ponadto geodeta jest zobowiązany do:

- respektowania istniejących znaków i śladów granicznych oraz miar wynikających z dokumentów posiadających moc prawną przy określaniu położenia granic,

- powiadamiania zainteresowanych stron o terminie i miejscu przyjęcia granic w ramach podziału nieruchomości lub ich ustalenia w procedurze rozgraniczeniowej.

Przy prawidłowym powiadomieniu stron, ich udziale w czynnościach geodety na gruncie, braku sporu granicznego oraz sporządzeniu stosownego protokołu i po uzyskaniu ostatecznej decyzji administracyjnej nie powinny istnieć ograniczenia, aby wszystkie sposoby określania granic nieruchomości (granic przyjęte według stanu prawnego nieruchomości, jak i te pozostałe, ujawnione uprzednio w EGiB) można było uznać za granice ustalone według stanu prawnego nieruchomości. Przeprowadzony skutecznie podział, jak również rozgraniczenie, nie stanowią trwałej ochrony właściciela nieruchomości przed ewentualnym sporem granicznym, którego ostateczne rozstrzygnięcie może mieć miejsce tylko przed sądem powszechnym.

Teza, że granice nieruchomości objętej podziałem ewidencyjnym, a przyjęte według stanu ujawnionego uprzednio w EGiB, po zrealizowanej procedurze podziałowej zatwierdzonej ostateczną decyzją administracyjną, posiadają nadal charakter granic ustalonych według stanu ewidencyjnego, oznacza akceptowanie istniejącego dualizmu w sposobie ewidencjonowania (traktowania) granic działek ewidencyjnych. Tak więc jedynie sporadycznie przeprowadzane scalenia i wymiany gruntów, rozgraniczenia nieruchomości, odnowienia operatów EGiB z jednoczesnym ustaleniem stanu prawnego nieruchomości skutkować będą powiększeniem zakresu granic ustalonych według stanu prawnego nieruchomości. W ten sposób nie porządkuje się istotnych

spraw dotyczących określenia granic nieruchomości, a pozostawia się nadal „wątpliwy” charakter granic zewnętrznych i wewnętrznych podzielonej nieruchomości. Być może należałoby, przy okazji nowelizacji ustawy *o gospodarce nieruchomościami*, jednoznacznie sprecyzować przebieg czynności przyjęcia granic i sposób ich dokumentowania, aby podział nieruchomości skutkował zmianą charakteru granic z ujawnionych uprzednio w EGiB na granice ustalone według stanu prawnego nieruchomości.

DR INŻ. RYSZARD MALINA

(Katedra Gospodarki Przestrzennej

Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu);

DR INŻ. MARIAN KOWALCZYK

(Wydział Nauk Technicznych – kierunek GiK

Wyższej Szkoły Humanistycznej we Wrocławiu)

Literatura

- Berliński Z., Hycner R., 1999: Granice nieruchomości gruntowych i ich związki z katastrzem nieruchomości. „Przegląd Geodezyjny” nr 8;
- Bojar Z., 2005, 2008; Podziały nieruchomości. Komentarz. Wydanie I i II, Wyd. Gall, Katowice;
- Durzyńska M., 2000: Podziały, rozgraniczenia i scalenia nieruchomości, Zachodnie Centrum Organizacji, Zielona Góra;
- Durzyńska M., 2006: Rozgraniczenie nieruchomości w toku postępowania administracyjnego, Bank Modułów Kształceniowych „BMK”, Poznań;
- Durzyńska M., 2007: Problematyka wznowienia znaków granicznych, „PG” nr 9;
- Durzyńska M., 2009: Rozgraniczenie i podział nieruchomości, Wyd. LexisNexis, Warszawa;
- Felcenloben D., 2005: Granica jest jedna. Granice nieruchomości, cz. I, II, GEODETA nr 7;
- Felcenloben D., 2008a: Rozgraniczenie nieruchomości – teoria i praktyka z orzecnictwem sądowo-administracyjnym, Wydawnictwo Gall, Katowice;
- Felcenloben D., 2008b: Na podstawie rozporządzenia. Ustalenie granic działek ewidencyjnych w trybie aktualizacji ewidencji gruntów, GEODETA nr 7;
- Grzechnik B., Marzec Z., 2000: Mapy do celów prawnych, podziały i scalenie oraz rozgraniczanie nieruchomości, Agencja Geodezyjno-Prawna „GRUNT”, Warszawa, wydanie III zmienione;
- Hycner R., 2000: Problematyka określenia i definicji nieruchomości w aspekcie wybranych zagadnień geodezyjno-prawnych. Część II. „PG” nr 5;
- Hycner R., 2004: Podstawy katastru, UWND AGH Kraków;
- Hycner R., Hanus P., 2007: Wykonawstwo geodezyjne, Wydawnictwo Gall, Katowice;
- Jędrzejewski H., 2008: Podziały nieruchomości; materiały niepublikowane, seminarium we Wrocławiu organizowane przez Lubuskie Centrum Edukacji Samorządowej i Specjalistycznej, Gorzów Wlkp.;
- Malina R., Kowalczyk M., 2009: Geodezja katastralna. Procedury geodezyjne i prawne. Przykłady operatów, Wyd. Gall, Katowice;
- Łuczynski R., 2008: Granice działek w postępowaniu podziału nieruchomości, „PG” nr 5;
- Łuczynski R., 2009: Granice działek w ewidencji gruntów i budynków w aspekcie wymagań współczesnego katastru nieruchomości, „PG” nr 2;
- Radzio W., 2006: Techniczne zasady wykonywania prac geodezyjnych przy podziałach nieruchomości, „PG” nr 7.
- Rudnicki S., 2001: Prawo obrotu nieruchomościami, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa;
- Wilkowski W., 2005: Historia katastru w Polsce, „PG” nr 7;
- Wolanin M., 2006: Przyjmowanie granic nieruchomości w procedurze podziału ewidencyjnego, Nieruchomości C. H. Beck, nr 5.